

DEKOR: Morten Traavik har sans for kontraster.

FRANK JOHNSEN
frank.johnsen@bt.no
foto: ØRJAN DEISZ

Morten Traavik (47) er tilbake i Bergen etter 16 år i Stockholm og Oslo. Nå kommer boken «Forræderens guide til Nord-Korea», som oppsummerer hans tiårige kulturprosjekt i det lukkede landet.

Skrekkfilm med Susanne Sundfør

Fra basen i Bergen skal Traavik lage både et vandreteater og en science fiction-preget skrekkfilm, løselig basert på Ibsens «Fruen fra havet».

– Vi skal ta utgangspunkt i lakseoppdrettsnæringen. Planen er ikke å pushe noen agenda, for eksempel om medisinerer i bransjen, men jeg tror et slikt kunstnerisk blikk kan gi en annen vinkling på saken, sier Traavik til BT.

Nå skal han skrive manus. Susanne Sundfør har ifølge Traavik allerede takket ja til å lage musikken.

Traavik forlot Bergen i 2002, rett etter at hans ambisiøse prosjekt om å dramatisere «Fight Club» på DNS, strandet. Ensemblet hadde da prøvd på stykket, kjent fra David Finchers film, i flere uker.

– Jeg var på et annet sted i livet den gangen, i en dyp livskrise, etter å ha mistet troen på det jeg holdt på med. I en slik situasjon var det beste å bryte opp. Jeg innså at «Fight Club» ikke kunne bli så bra som jeg hadde håpet på. Og hoppet av, sier Traavik.

– En nyttig idiot

Nå har han kjøpt hus i Sandviken. I disse dager innreder han et nytt kontor på kulturhuset Bergen Kjøtt, med studioene til Røyksopp og broren Kjetil Møster i nabogangen.

– Siden jeg har mye familie i Bergen, med nære relasjoner, må jeg gripe muligheten. Timingen er god. I Sandviken kan vi bo nær både naturen og gaten, uten å bekymre oss, sier Traavik.

«Forræderens guide til Nord-Korea» er en bok som skal få leserne tettere inn på livet til nordkoreanerne.

Den oppsummerer en ti år lang periode i Traaviks liv, der han gjennom flere kontroversielle kunst- og kulturprosjekter har prøvd å bygge bro mellom Vesten og Nord-Korea.

– Mange vil mene at jeg er en forræder, at jeg har vært en nyttig idiot for det nordkoreanske regimet. Jeg så blant annet en debattant som sammenliknet meg, Jørn Andersen og Quisling. Men i boken er jeg absolutt frittalende og kritisk i forhold til Nord-Korea.

– Har du vært feig tidligere?

– Nei. Men det var mange ting jeg ikke kunne si og skrive om så lenge jeg var aktiv i Nord-Korea. Jeg hadde jo lyst til å gjennomføre prosjektet mitt. Det viktigste var likevel sikkerheten til de nordkoreanerne jeg jobbet med. Jeg måtte beskytte dem, sier Traavik.

– Vil bak klisjeene

Det er ganske nøyaktig ett år siden han sist besøkte Nord-Korea, etter å ha vært der cirka 20 ganger. Han valgte å bryte samarbeidet da han blant annet mener han ble drapstruet.

– Men nå har jeg stående invitasjoner til å komme tilbake. Vi får se.

– Er boken din en sannferdig beskrivelse av det totalitære regimet og folkene som bor der?

– Jeg mener det. For den er bygget på feltarbeid og kunnskap. Jeg har faktisk vært der mye, er blitt kjent med forskjellige typer folk, og har fått nære vennskap med folk på innsiden av det nordkoreanske systemet. Jeg har derfor mer førstehåndskunnskap enn mange andre som skriver om Nord-Korea. Målet er å fange lesere som er nysgjerrige på landet, som vil bak klisjeene.

– Ville du latt dine egne barn vokse opp i Nord-Korea?

– Nei. Men ikke fordi det er et unikt ondskapsfullt land. Lidelsen er like sterk andre

Jeg er ikke redd for å bli upopulær. Det ville kostet meg mye mer å la være.

steder. Det handler om perspektivering. Jeg synes for eksempel Norge bedriver dobbeltmoral. Vi ligger på alle fire for å kunne selge laksen vår til Kina. Og vi er mye mindre kritisk til Saudi-Arabia, som er et mye verre regime. Kvinnene i Nord-Korea, selv om de ikke kan stemme på hvem de vil eller kritisere offentlig, er mye friere enn kvinnene i mange muslimske land, mener Traavik.

Viktig for meningsmangfoldet

Han innrømmer at han bevisst kan bruke kontroversielle virkemidler for å bli lagt merke til og skape debatt.

– Jeg er ikke redd for å bli upopulær. Det ville kostet meg mye mer å la være. Men det må ligge noe bak en provokasjon. Ellers ville man fort blitt avslørt. Derfor er jeg glad jeg bor i Norge.

– Hvorfor?

– Norge er et rikt og relativt åpent samfunn. Her kan en fyr som meg holde på med en rekke kulturprosjekter, mange av dem upopulære hos UD og Forsvarsdepartementet, og likevel få offentlig finansiering gjennom Kulturrådet og Fritt Ord. De mener at jeg er viktig for meningsmangfoldet. Derfor er jeg stolt av landet. Sverige, der jeg har bodd i flere år, er i så måte et mye mer totalitært samfunn, sier Traavik.

Støtter spioniltalt

Boken er dedikert til vennen Frode Berg, som sitter fengslet i Russland siktet for spionasje. Traavik vakte oppmerksomhet da han satte opp seks grensestolper utenfor UD i mai, med bilder av Berg på.

– Han var vert for grupper med nordkoreanere som jeg har hatt med til Kirkenes. Jeg vet at han får med manifestasjonene våre, og jeg tipper han slipper ut neste år. I denne saken har ikke UD akkurat imponert med sin handlekraft. Det er også dårlig PR for russerne å la en bestefar og pensjonist dø i fangenskap, mener Traavik.

Han følger det storpolitiske spillet mellom Nord-Korea, nabolandene og USA. Likevel har han ingen tro på at diktator Kim Jong-un vil kvitte seg med atomvåpen.

– Landet utviklet seg mye på de ti årene jeg var der. Nord-Korea er blitt mer påkoblet til resten av verden. Og det er blitt en tydelig velstandsøkning, særlig i storbyene der det har vokst frem en slags middelklasse. En trenger heller ikke lenger ha en hvitvasket familiebakgrunn for å klatre i partiet.

– Likevel tror jeg ikke dialogen med utlandet vil endre samfunnet og styringen fundamentalt, sier Traavik.

DETTE ER ...

Morten Traavik

- 47 år. Fra Bergen. Regissør, kunstner og skuespiller. Utdannet i Russland og Sverige.
- Ble kjent etter «Miss Landmine Angola» (08) og «Miss Landmine Kambodsja» (09).
- De siste årene er han blitt en omstridt kunstner nasjonalt etter flere samarbeidsprosjekter med regimet og kunstnere i Nord-Korea.
- I 2014 satte han opp «Kardemomyang» under Festspillene i Bergen. Og filmen «Liberation Day», om da rocken kom til Nord-Korea, ble lansert i 2016.